

Venkelgaarde 21
3436 HT Nieuwegein
www.gemalen.nl
gemalenstichting@gmail.com
0611435620

Nederlandse Gemalenstichting

Beleidsplan 2026-2030

Vastgesteld door het bestuur d.d.: 04 december 2025

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Evaluatie beleidsplan 2021 – 2026	3
3. Visie, doelstellingen en strategie voor de planperiode 2026 – 2030	6
4. Versterken belangenbehartiging bij en in verbinding met relevante, verwante organisaties	9
4.1. Achtergrond	9
4.2. Concretisering voor beleidsplan	9
5. Vergroten zichtbaarheid en bekendheid cultuurhistorie bij gemalen	10
6. Werkwijze bestuur	10

1. Inleiding

Onze missie

De NGS wil dat zo veel mogelijk mensen tot in lengte van jaren in kennis worden gesteld van de betekenis van bijzondere ("mooie") en cultuurhistorisch waardevolle gemalen die zo kenmerkend zijn voor het bestaan van het Nederlandse polderlandschap en het belang daarvan in de praktijk kunnen ervaren.

En zo staat het in onze statuten:

De Stichting heeft ten doel het bevorderen van het behoud en beheer van cultuurhistorisch waardevolle oppervlaktewatergemalen, niet zijnde molens, en voorts al hetgeen in de ruimste zin met één en ander verband houdt, daartoe behoort en/of daartoe bevorderlijk kan zijn.

Om dit doel te bereiken, zet de NGS zich in om de landelijke kennis en informatie over deze gemalen te inventariseren, te documenteren en uit te dragen. Een tweede belangrijk aspect is belangenbehartiging bij relevante organisaties voor een duurzaam behoud van deze gemalen. En een derde essentieel aspect is dat de NGS een samenwerkingsplatform is voor onze deelnemende organisaties die dit soort gemalen daadwerkelijk beheren.

De Nederlandse Gemalenstichting (verder: NGS) bestaat sinds 1987. In die tijd werden veel van de oudere waterstaatsgemalen gesloopt en vervangen door nieuwe. Soms bleef het gemaalgebouw wel behouden maar werden de aandrijvingen en soms de pompen en bijbehorende installaties vervangen door moderne.

Het belang van de waterbeheerders in Nederland was er vooral op gericht om de bemaling zo effectief en efficiënt mogelijk te regelen.

De waarde van bijzondere, beeld- en geschiedkundig waardevolle gemalen met hun oude stoom-, diesel- en elektrische aandrijftechnieken werd nog niet breed herkend en erkend. De initiatiefnemers voor de oprichting van de NGS zagen dit met lede ogen aan en wilden deze ontwikkeling keren.

In dit nieuwe beleidsplan geven we aan hoe we in de komende 4 jaar (2026 – 2030) invulling gaan geven aan onze missie en ons doel.

Daartoe gaan we in de volgende hoofdstukken kort in op de realisatie van het vorige beleidsplan 2021 – 2026 en de doelstellingen en strategie voor de nieuwe planperiode. Ook gaan we in op de activiteiten die we daarvoor willen ontplooien en hoe we een en ander willen organiseren.

2. Evaluatie beleidsplan 2021-2026

Voor de uitvoering van het beleidsplan 2021-2026 is het belangrijk om te weten wat we vóór die periode belangrijk vonden en om te zien wat we hebben gerealiseerd, wat is blijven liggen en waarom. De zaken die niet of niet volledig zijn uitgevoerd komen zo nodig in het nieuwe beleidsplan terug.

Wij kunnen stellen dat wij structureel intensievere en meer directe contacten met de waterschappen hebben. In eerste instantie met waterschappen die deelnemer zijn van de NGS maar daarnaast ook met de waterschappen die dat niet zijn. De contacten hebben vooral betrekking op de cultuurhistorische waarde van dieselmolens. Dat heeft geresulteerd in het behoud van een aantal gemalen –al dan niet in een hybride opstelling met elektrische aandrijving- die op de nominatie van buiten gebruikstelling of sloop stonden. Dit heeft in 2017 geleid tot de uitgave van het boek "Tussen

stoom en stroom” en voorts in 2020 toen een herziene versie van de publicatie “Dieselaandrijving... hoe lang nog?” is uitgebracht.

Het inventarisatieproject van alle bestaande gemalen heeft mede door een extra bijdrage van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed weer goede vorderingen gemaakt. We hebben de criteria voor opname in onze database verder verruimd terwijl onze website www.gemalen.nl voortdurend wordt geactualiseerd en verbeterd.

Ook met aan ons verwante organisaties zoals de Erfgoedvereniging Bond Heemschut, de Stichting Historische Sluizen en Stuwen Nederland en de Vereniging voor Waterstaatsgeschiedenis bestaan dwarsverbanden en is er ook op ad-hoc basis contact. Daarnaast hebben we ook geregeld contact met de STOWA in verband met het gezamenlijk organiseren van de Waterstaats erfgoeddag en Het Waterschapshuis vanwege de connectie met onze Gemalendatabase 2.0. Dit overleg vindt meestal plaats op ad-hoc basis.

Inmiddels wordt de Gemalenpluim jaarlijks toegekend zowel aan een deelnemer uit de wereld van de waterschappen als aan een deelnemer van een particuliere stichting. Dit is inmiddels een in gemalenland gewaardeerde onderscheiding in de vorm van een oorkonde. Deze oorkonde wordt door de voorzitter van de jury uitgereikt aan het einde van de jaarlijkse Deelnemersvergadering.

Verder houden wij jaarlijks een *Vrijwilligersdag* voor alle vrijwilligers van de deelnemende organisaties. Deze dag bestaat enerzijds uit een informatief/inhoudelijk deel in de ochtend en anderzijds een bezoek aan een gemaal in de middag.

We brengen periodiek *Nieuwsbrieven* uit en geven gevraagd en ongevraagd *adviezen* over behoud, beheer en herstel respectievelijk verandering van cultuurhistorisch waardevolle gemalen.

De *deelnemersbijdrage* is al enige jaren op € 50,-- vastgesteld. Iedere deelnemer betaalt eenzelfde bijdrage van € 50,00 ongeacht het aantal gemalen dat zij onder haar beheer heeft.

Naast de deelnemers zijn er enkele organisaties die ons op basis van meerjarige afspraken *sponsoren*. Dit betreft deels algemene sponsoring en deels sponsoring voor specifieke projecten. Met de deelnemersbijdrage en de sponsoring is er sprake van een gezonde financiële basis voor de werkzaamheden van de NGS. Het contact dat het bestuur met de sponsors onderhoudt is de afgelopen jaren geïntensiveerd. Het bestuur heeft de sponsors in de gelegenheid gesteld een inhoudelijke bijdrage te leveren aan hetzij de Vrijwilligersdag hetzij de Deelnemersvergadering. Voor beide dagen worden standaard ook de sponsors uitgenodigd. Zij zijn daar ook zo vaak als mogelijk bij aanwezig. Hierdoor kunnen zij zichzelf presenteren aan onze vrijwilligers en de besturen van de deelnemende organisaties. De begroting van de NGS biedt niet zonder meer ruimte voor extra activiteiten en ook sponsoring is niet vanzelfsprekend. Daarom zal de aandacht van het bestuur blijvend gericht moeten zijn op een gezonde financiële huishouding waarbij we er bedacht op moeten zijn dat extra activiteiten om extra inkomsten vragen.

Overigens heeft het bestuur in haar vergadering van 24 september 2025 haar notitie Sponsorbeleid vastgesteld. Uitgangspunt blijft het tripartite sponsorschap voor de huidige sponsors; de algemene sponsoring en die van de Unie van Waterschappen moet jaarlijks minimaal € 10.000,- opbrengen voor de bekostiging van de dagelijkse huishouding van de NGS en het logo van een nieuwe sponsor wordt opgenomen in de uitingen van de NGS.

Met een zekere regelmaat wordt door het bestuur van de NGS overlegd met haar externe relaties. Tijdens een overleg met de directie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) in 2023 werd geconstateerd dat het stoomplatform dat in 2013 is opgericht met het doel het delen en borgen van kennis op het gebied van onderhoud en restauratie van stoommachines, sinds de corona-periode, niet meer actief is. Tijdens dat overleg is besloten het platform nieuw leven in te blazen. De NGS heeft daarop toegezegd, het voorzitterschap en het secretariaat op zich te nemen. In het jaar 2024 zijn daartoe 2 bijeenkomsten belegd. Naast vertegenwoordigers van de 9 stoomgemalen in

Nederland, Lloyd's Register en de RCE werden ook vertegenwoordigers van een aantal andere organisaties met (antieke) stoommachines uitgenodigd, zoals een stoomzagerij, een vereniging van authentieke (stoom)schepen, de stoomwalsenclub, een drukkerij (met antieke stoommachine) en een leerlooierij. Vanuit de laatste categorieën was overigens betrekkelijk weinig belangstelling. De nadruk lag daarom in deze twee eerste bijeenkomsten op de certificering van de stoomgemalen en met name op de cursus “Vakbekwaam Persoon Stoominstallatie”. Een vertegenwoordiging van een viertal stoomgemalen heeft hierover een advies uitgebracht aan het Stoomplatform 2.02 over nut en noodzaak van een dergelijke cursus en of er ook andere methoden zijn om de “vakbekwaamheid” van betrokken vrijwilligers aan te tonen.

Mede naar aanleiding van de terugkerende discussies over de verplichting tot het uitvoeren van een RI&E voor de installaties van de deelnemers van de NGS, heeft het bestuur in 2024 nagedacht over een financiële stimuleringsregeling voor onze private deelnemers voor dit soort zaken. Mede om op deze wijze de financiële drempel voor het oppakken van dit soort zaken te verlagen en ook minderdraagkrachtige deelnemers in staat te stellen om noodzakelijke werkzaamheden en initiatieven gemakkelijker te kunnen oppakken.

Het NGS-bestuur heeft daarom in de decembervergadering van 2024 een Regeling Gemalenfonds vastgesteld. Jaarlijks stelt het bestuur daarvoor € 10.000,- beschikbaar.

Buiten het beleidsplan om is het project Kennisborging opgestart. Dit initiatief heeft het bestuur in 2017 genomen vanuit het besef dat veel van de vrijwilligers die de oude gemalen daadwerkelijk onderhouden en bedienen inmiddels op leeftijd zijn, dat er enorm veel kennis in hun hoofden zit maar dat de continuïteit van die kennis onvoldoende geborgd is. Dit project moet leiden tot diverse leidraden met gedegen documentatie van algemene en specifieke kennis over gebruik, onderhoud en bediening van oude stoom-, diesel en elektrische installaties en bijbehorende werktuigen. In het kader van dit project willen we in de toekomst ook cursussen voor vrijwilligers stimuleren. De leidraden voor algemene kennis voor Stoom- en voor Dieselmengemalen zijn inmiddels beschikbaar. Ook de leidraden met betrekking tot de specifieke kennis van het stoomgemaal Mastenbroek en het dieselmengemaal De Antagonist zijn afgerond en zijn op onze website in te zien. Thans is gestart met de leidraad voor de algemene kennis van elektrisch aangedreven gemalen.

De hard-copies van de leidraden voor Stoomgemalen zijn inmiddels bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) gearcheveerd. Tevens zijn deze gearcheveerd bij het analoge archief bij het Hoogheemraadschap van Rijnland. Wij overwegen om ditzelfde ook met de leidraden voor Dieselmengemalen te doen.

Voorts heeft de NGS eind 2024 het boek ‘Waterschapshuizen in Nederland | Zetels van polders en waterschappen’ uitgebracht over historisch en architectonisch interessante Waterschapshuizen. Alhoewel dit boek niet helemaal past in de doelstelling van de NGS, vonden wij dit wel een dusdanig uniek onderwerp dat het bestuur het heeft aangedurfd om dit boek onder hun verantwoordelijkheid uit te laten brengen. Het eerste boek is op 9 oktober in kasteel Woerden overhandigd aan de cvdK van de provincie Utrecht, de heer Hans Oosters.

Verder is de algemene brochure WAT IS | WAT DOET DE NEDERLANDSE GEMALENSTICHTING over de Nederlandse Gemalenstichting in april 2022 herzien.

En hebben wij in de afgelopen planperiode onze organisatie en werkwijze verder verbeterd (zie hoofdstuk 6).

De volgende plannen hebben behalve voor zover inbegrepen in de voorgaande zaken geen uitvoering gekregen:

- gerichte informatie verzamelen met behulp van enquêtes of inventarisaties
- notities en dossiers samenstellen: wel staat dit alles nu in de Cloud;
- anderen voor de NGS te interesseren.

De eerste twee zaken zijn als zodanig geen zelfstandige activiteiten. Binnen uitgevoerde projecten is hier wel gebruik van gemaakt. Over 'het bijdragen vragen aan belangstellenden' hebben we inmiddels besloten dat dit geen extra aandacht behoeft. Met de huidige vaste- en projectsubsidies en de deelnemersbijdragen kunnen wij een kostendekkende begroting realiseren. Anderen voor onze stichting interesseren is zonder aan te geven wie die anderen zijn en waartoe wij hen voor onze stichting dan zouden moeten interesseren, is te weinig concreet en is ook geen doel op zich.

Resumerend: De NGS heeft in de afgelopen jaren duidelijk en met succes een bijdrage geleverd aan het behoud van cultuurhistorisch waardevolle gemalen. Ook is er veel gedaan aan het ontsluiten van kennis en informatie over de gemalen in Nederland en is een degelijk standaardwerk 'Tussen stoom en stroom' over dieselgemalen gepubliceerd.

De platform-functie voor de deelnemers werkt. We houden jaarlijks twee bijeenkomsten met een goede opkomst waar besturen en vrijwilligers van de deelnemers elkaar ontmoeten. Zo nodig wordt hulp geboden bij algemene en specifieke vraagstukken.

We kennen onze partners en zij kennen ons. Maar ook gebleken is dat er van de kant van de Deelnemers niet altijd behoefte is aan een goede en structurele samenwerking.

3. Visie, doelstellingen en strategie voor de planperiode 2026 – 2030

In de praktijk blijkt dat het behoud van cultureel erfgoed en in het bijzonder industrieel erfgoed - zoals oude gemalen- in een moderne maatschappij als de Nederlandse niet vanzelfsprekend is. Daarbij komt dat de mechanische bemaling vanaf ongeveer 1830 - naast de hoogwaterbescherming door middel van sluizen, dijken en duinen- voorwaardenscheppend is geweest voor landgebruik, ruimtelijke inrichting en landschapsvorming van ongeveer 65% van Nederland. In het bijzonder waar natuurlijke afwatering oftewel vrije lozing niet meer mogelijk is. Zie daarvoor ook het mede door de NGS uitgegeven boek 'Het water de Baas' uit 2010.

Lang niet alle Nederlanders zijn zich bewust van dit feit en dat bemaling daarmee als het ware de identiteit van Nederland in belangrijke mate heeft vormgegeven. Tenslotte bieden onze oude gemalen -ook voor het grotere publiek- een goed en tastbaar beeld van de ontwikkeling van de aandrijftechniek met behulp van stoommachines, verbrandingsmotoren en elektromotoren. Datzelfde geldt voor de bijbehorende opvoerwerktuigen zoals schepraders, vijzels, zuiger- en waaierpompen. Daarmee kunnen ze ook direct of indirect een bijdrage leveren om jongeren kennis én liefde voor techniek bij te brengen en het historisch besef vergroten.

Dit leidt tot **onze visie**:

Het behoud van de cultuurhistorisch waardevolle gemalen in hun historische en ruimtelijke context is belangrijk en zeer de moeite waard maar niet vanzelfsprekend. Wij zetten ons ervoor in dat het beheer en onderhoud door daarvoor speciaal opgerichte organisaties of door waterbeheerders duurzaam en toekomstbestendig is geborgd.

Het beheer en onderhoud van museale gemalen is ondanks de inzet van veel vrijwilligers niet goedkoop. Behoud vraagt daarmee om een breed maatschappelijk draagvlak en zowel feitelijke als financiële steun en betrokkenheid van met name de waterschappen om dit ook toekomstbestendig te houden.

De situatie van de gemalen is daarbij niet uniek. Ook stuwen, sluizen, wind- en watermolens en de water- en dijksystemen zijn van vergelijkbare waarde en behoren tot dezelfde cultuurhistorische familie. In onze visie is het daarom wenselijk meer samen op te trekken met vergelijkbare organisaties en de samenwerking te intensiveren.

Op grond van deze visie formuleert het bestuur van de NGS voor de komende periode de volgende *doelstellingen en strategie*:

Onze strategie:

De NGS zet deze beleidsperiode in op:

1. *Versterken informatievoorziening*
We gaan door met het inventariseren en beschrijven van zoveel mogelijk relevante gemalen.
2. *Blijven publiceren*
We bevorderen nieuwe publicaties over ons vakgebied en actualiseren zonodig bestaande publicaties.
3. *Verbinding en samenwerking*
Wij vormen een landelijk platform voor ontmoeting en kennisuitwisseling tussen onze deelnemers. Daarbij gaan we meer structureel en doelgericht samenwerken en contact onderhouden met aan ons verwante organisaties, de waterschapswereld en onze sponsors.
4. *Ondersteunen deelnemers bij aanpak herstel en vernieuwing van gemalen*
Er is niet altijd voldoende kennis aanwezig bij onze deelnemers over de mogelijkheden tot behoud c.a. van cultuurhistorisch waardevolle gemalen.
5. *Versterking van onze interne organisatie*
Om de continuïteit van het functioneren van de NGS in de toekomst goed te kunnen blijven waarborgen, maken wij voor de interne informatievoorziening gebruik van Microsoft OneDrive Family, een Cloudservice.

1. *Versterken informatievoorziening*

De informatie over de gemalen blijft op een aantrekkelijke en toegankelijke manier gepresenteerd voor het grote publiek via een actuele website. We verbeteren de verbinding van de informatievoorziening binnen onze “cultuurhistorische familie” en vergroten daarmee de samenhang en toegankelijkheid van de informatie over water gerelateerde onderwerpen.

Strategie

In 2019 heeft het bestuur besloten tot verbetering van de gemalendatabase onder de werknaam gemalendatabase 2.0. Onder meer zijn de criteria voor opname van soorten gemalen verruimd (gemalen met een capaciteit van zowel boven als onder de 50m³/min) en zijn de contacten hierover met de waterschappen mede via Het Waterschapshuis verbeterd door middel van een liaison van de NGS en aangewezen contactpersonen bij de waterschappen. Alhoewel dit proces nog steeds moeizaam verloopt, zijn er al wel enige resultaten geboekt. Hiervoor is contact gezocht met Het Waterschapshuis omdat deze organisatie specifiek werkzaam is voor de 21 waterschappen in Nederland en ook een eigen database heeft waarin de gegevens van heel veel gemalen zijn opgeslagen.

Het betreft dan bijvoorbeeld gemalen in kleine soms geprefabriceerde plaatstalen bouwwerken of in een summiere buitenopstelling.

2. *Meer publiceren*

Wij richten ons daarbij zowel op specifieke doelgroepen van liefhebbers van water gerelateerde cultuurhistorie als op het grotere publiek dat kennis wil maken met gemalen in het algemeen en oude gemalen en waterbeheer in het bijzonder.

Strategie

Om gemalen en veranderingen daaraan en daarin meer aandacht te geven, heeft de NGS een “pluim” ingesteld voor de kwaliteit van aanpassing en herstel. Een jury is ingesteld door het bestuur om te beoordelen hoe de noodzakelijke veranderingen en het herstel ten behoeve van het behoud, worden/zijn aangepakt om in aanmerking te komen voor deze pluim. De jury Gemalenpluim is daarom bezig met het opstellen van een notitie waarin de selectiecriteria komen te staan. Deze notitie zal ook gepubliceerd worden op onze website, zodat onze deelnemers daarvan voordat men zich voor een pluim aanmeldt, kennis kunnen nemen.

3. Verbinding en samenwerking deelnemers

Als landelijk platform voor ontmoeting en kennisuitwisseling tussen onze deelnemers blijven we hen voorzien van algemene en specifieke ondersteuning. We versterken de aandacht voor meer specifieke thema's en organiseren vaker vormen van kennisuitwisseling hierover.

Verder gaan we meer structureel en doelgericht samenwerken en contact onderhouden met aan ons verwante organisaties, de waterschapwereld en onze sponsors. Dit doen we zowel op bestuurlijk niveau als met vrijwilligers en medewerkers.

Strategie

In de loop van de nieuwe planperiode zal het project Leidraad Kennisborging worden afgerond met het onderdeel 'elektrische gemalen'. Daarna zal worden gezien of er behoefte is bij de aangesloten organisaties voor een vervolg op de Kennisborging. Ook zal dan worden gezien of er behoefte is om gezamenlijke trainingen en opleidingen op te zetten ter verdere borging van deze Kennis.

In het kader van de versterking van specifieke thema's hebben wij bijvoorbeeld een eerder genomen initiatief nieuw leven ingeblazen. Dit betreft het Stoomplatform 2.0. (zie hoofdstuk 4).

4. Ondersteunen van waterschappen en andere overheden bij de aanpak van herstel en vernieuwing van gemalen.

Niet altijd is er voldoende kennis over aanpak, veranderend aanpassen en herstel bij de waterschappen en andere overheden aanwezig. Daardoor dreigen kansen te blijven liggen of gaan zelfs waardevolle objecten verloren.

Strategie

Waterschappen en bij de NGS aangesloten deelnemers, maar ook vergunningverstrekkende overheden zijn onvoldoende op de hoogte van de mogelijkheid om ondersteuning van kennis te verkrijgen bij de NGS op het gebied van aanpassingen en herstel van gemalen en hun context. De daarvoor nodige kennis strekt zich primair uit tot het ontwikkelingsproces van ambitie tot en met vergunning en uitvoering. Immers voor elke verandering is een vergunning nodig, wettelijk beschermd object of niet. De NGS neemt zich voor kenbaar te maken dat ondersteuning te bieden is in een zeer vroeg stadium van de start van een project.

Een aanzet daartoe is al gegeven tijdens de presentatie van Tak Architecten getiteld 'BLAUW ERFGOED en haar betekenis' 'BEHOUD door VERANDERING' tijdens de Watererfgoeddag 17 april 2025. Deze lezing kan bij een eerste gesprek bij waterschappen en aangesloten deelnemers als uitleg worden gebruikt.

Daarin wordt uitgelegd hoe een proces in welke stappen het duidelijkst tot inzicht en resultaat zal leiden.

4. Versterken belangbehartiging bij en in verbinding met relevante, verwante organisaties

4.1. Achtergrond

In 2018-2019 heeft het bestuur van de NGS nagedacht over de eventuele wenselijkheid van verbreding van de doelstellingen. Deze gedachtenvorming was onder meer ingegeven omdat steeds meer watererfgoed in het landelijk gebied om bescherming vraagt en verschillende organisaties deze verbreding daadwerkelijk oppakken (bijv. De Stichting Waterschapserfgoed in Friesland).

Gaandeweg de discussie ontstond echter het besef dat waterstaatserfgoed wel een erg breed terrein is en is besloten meer te investeren in goede contacten met en samenwerking met onze zusterorganisaties zoals de Erfgoedvereniging Bond Heemschut, HSSN (Stichting Historische Sluizen en Stuwen Nederland) en anderen.

Tijdens deze gedachtenvorming werd ook duidelijk dat we wel regelmatig contact hadden met de waterschappen, maar dat dat veelal incidenteel en te weinig gestructureerd was.

Dit heeft in 2019 geleid tot het opzetten van een structureel contact via een vrijwilliger van een van de deelnemers, onder begeleiding van een van de adviseurs, namens de NGS met een vaste contactpersoon (op werk- of managementniveau) van elke waterschap. Structurele contacten tussen bestuurders van de NGS en waterschapsvoorzitters of -bestuurders is zeer gewenst. Het merendeel van de waterschappen heeft inmiddels ook de voorzitter en de secretaris vergezeld van een ander bestuurslid/adviseur op bezoek gehad. Juist op bestuurlijk niveau proactief signaleren van relevante ontwikkelingen, denk aan plannen voor de vervanging van dieselaandrijvingen door elektromotoren, of het afstoten van een gemaal dat niet meer benut wordt voor de waterhuishouding, kan aan de orde komen en tot actie van de NGS leiden richting dat waterschap.

Tevens kan de vraagbaakfunctie van de NGS – bijv. hoe (gemaal) installaties, de architectonische aanpassingen en indelingen van een gemaal in samenhang met het landschap beter kan worden aangepakt en beter tot hun recht komen. Hierdoor zal ook de kans afnemen, dat de NGS in een (te) laat stadium betrokken raakt bij plannen met betrekking tot cultuurhistorisch waardevolle gemalen, maar vooral bij de indiening van plannen voor een omgevingsvergunning. In dit verband wijzen wij op de hierboven al genoemde PowerPoint presentatie van Kees Tak van Tak Architecten genaamd: Blauwe Monumenten, het behouden waard (zie onder hoofdstuk 3 onderdeel 4).

4.2. Concretisering voor beleidsplan

De in paragraaf 4.1 beschreven achtergrond leidt tot de volgende aanpak:

1. *Contacten met collega historische organisaties in Nederland*

- Het bestuur van de NGS heeft de contacten met de collega historische organisaties in Nederland zoals de Stichting Historische Sluizen en Stuwen Nederland (HSSN), de Erfgoedvereniging Heemschut en de Vereniging voor Waterstaatsgeschiedenis inmiddels geïntensiveerd om informatie over ontwikkelingen op het watererfgoed-terrein uit te wisselen en zo nodig afspraken te maken over “wie, wat waar en hoe”.
- Het bestuur van de NGS organiseert in principe om de twee jaar samen met de HSSN en Erfgoedvereniging Heemschut een “Watererfgoeddag” in samenwerking met de Stowa¹. Daarbij zijn veel waterschappers aanwezig want zij zijn mede

¹ Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer, het kenniscentrum van de Nederlandse waterschappen en provincies.

verantwoordelijk voor het behoud van het waterstaats erfgoed. De eerste gezamenlijke studiedag werd gehouden in 2018 en de tweede in 2022. De derde is in 2024 gehouden. Deze dagen zijn bij de evaluatie als waardevol en nuttig ervaren.

- Bestuursleden en de adviseurs van de NGS zullen met een zekere regelmaat de contacten onderhouden met de voorzitters van bovenvermelde organisaties.

2. Contacten met de waterschappen in Nederland

- Het bestuur van de NGS draagt zorg voor een stevig én structureel contact met het management van de waterschappen om tijdig informatie te ontvangen over de ontwikkelingen bij de waterschappen m.b.t. relevante waterstaats erfgoed-zaken. Via dit contact komt ook jaarlijks de informatie tot ons over de wijzigingen t.b.v. de gemalendatabase.
- De voorzitter van de NGS draagt zorg voor het relatiemanagement tussen het bestuur van de NGS en het dagelijks bestuur van de waterschappen in Nederland. Ook de contacten met de Unie van Waterschappen en de Nederlandse Waterschapsbank worden hieronder verstaan.

3. Contacten met onze sponsors

- De voorzitter van de NGS onderhoudt gestructureerd contacten met onze sponsors.

5. Vergroten zichtbaarheid en bekendheid cultuurhistorie bij gemalen

Maatschappelijk draagvlak is van wezenlijk belang voor het behoud van cultuurhistorisch waardevolle gemalen. Voor dit draagvlak is het van belang dat deze gemalen zichtbaar en bekend zijn. Zichtbaarheid in fysieke zin. Je moet het gemaal goed kunnen zien in zijn werking en in zijn omgeving. Voorts kan de bekendheid en zichtbaarheid worden vergroot door informatieborden, brochures, via internet en via sociale media. Uitgangspunt hierbij is dat de beheerders trots zijn op hun gemaal en willen laten zien hoe het werkt en hoe bijzonder het is. Door waterschappen en beheersstichtingen wordt reeds veel gedaan aan zichtbaarheid en bekendheid van hun cultuurhistorisch waardevolle gemalen. Vele gemalen kennen bijvoorbeeld ook open dagen voor publiek. Denk aan de Nationale Gemalendag die jaarlijks begin mei wordt gehouden voor het publiek en waarvoor men zich kan aanmelden via onze website: www.gemalen.nl

Bij onze contacten met de waterschappen wordt het punt van het algemene beleid voor hun waterstaats erfgoed en de uitvoering ervan ook standaard aan de orde gesteld.

Extra aandacht is wenselijk voor de categorie van de bijzondere elektrische gemalen met een diesel aggregaat, vooral die uit de wederopbouwperiode (wet Bescherming Werken in Oorlogstijd, BWO), omdat deze snel dreigen te verdwijnen. Dit soort gemalen komen overigens nog niet in onze gemalendatabase voor.

Tot slot willen we samen met Erfgoedvereniging Bond Heemschut bezien hoe het beleid van gemeenten t.a.v. monumenten is. Is dat op orde door een goed functionerend plan op basis van de Omgevingswet?

Uitreiking van de NGS-schildjes aan nieuwe deelnemers, vlaggen en de uitreiking van de jaarlijkse gemalenpluim blijven gehandhaafd.

Daarnaast willen wij nogmaals benadrukken dat de NGS kan ondersteunen door adviezen uit te brengen om zowel de ambitie als de fasering van een projectplanning te helpen realiseren.

6 Werkwijze bestuur

In de afgelopen jaren hebben bestuursleden zich in eendrachtige samenwerking met hun adviseurs gericht op inhoudelijke activiteiten en de jaarlijks terugkerende Vrijwilligersdag en Deelnemersdag. Zowel binnen het bestuur als bij de adviseurs is er sprake van een zekere spreiding van werkzaamheden. Ondanks die spreiding is de werkbelasting van met name de secretaris en adviseurs bij het project Kennisborging hoog.

Onze bestuursleden en adviseurs hebben grote -specifieke- kennis over gemalen, cultureel erfgoed en de omgeving maar wel in combinatie met een gemiddeld hoge leeftijd. Dat maakt de NGS in zekere zin kwetsbaar en behoeft extra aandacht in de zin van back-up, aandacht voor potentie in onze achterban voor opvolging en de mogelijkheden van extra inzet van onze achterban voor specifieke projecten of activiteiten.

Het bestuur is van mening dat de effectiviteit van ons werk zit in een goede balans van inhoudelijke en bestuurlijke werkzaamheden, nauw contact en samenwerking met onze adviseurs en met anderen uit onze achterban die zich willen inzetten voor specifieke activiteiten of acties.

De uitwerking van het bovenstaande heeft inmiddels grotendeels vorm gekregen. De voorzitter van de NGS zal zich in het bijzonder richten op het leggen en onderhouden van structurele contacten met onze omgeving (zie ook hoofdstuk 4). Overige bestuurlijke werkzaamheden worden evenredig verdeeld over de bestuursleden, waarbij bij voorkeur in duo's en werkgroepjes wordt gewerkt in combinatie met de vaste adviseurs. Maar.... het bestuur telt eind 2025 nog steeds twee vacatures die zich beiden voordoen bij de adviseurs.

Verdere digitalisering

Om de continuïteit van het functioneren van de NGS in de toekomst goed te kunnen blijven waarborgen, heeft het bestuur besloten om voor de interne informatievoorziening gebruik te maken van de Cloud. Dat wil zeggen dat data en bestanden van de secretaris, penningmeester, projectgroepen en dergelijke niet langer op eigen privé computers beheerd worden, maar op een centrale computer van een externe provider. Groot voordeel daarvan is dat we daardoor minder kwetsbaar worden voor het uitvallen van een individu of een individuele computer. De data en bestanden worden door het werken in de Cloud toegankelijk voor alle daartoe geautoriseerde personen, kunnen makkelijker gedeeld en gezamenlijk bewerkt worden en ook nieuwe bestuursleden en adviseurs beschikken meteen over dezelfde informatie als de anderen. Ter realisatie hiervan maken bestuur en adviseurs gebruik van de Microsoft OneDrive Family een Cloudservice. Daarvoor hebben wij een jaarlijks te verlengen abonnement afgesloten.

De verzending van de jaarlijkse nota's naar deelnemers, sponsors en donateurs gebeurt vanaf 01-01-2021 door de penningmeester. Facturen die nog terecht komen bij de secretaris, worden direct doorgestuurd naar de penningmeester.

Omdat de penningmeester het boekhoudpakket e-boekhouden gebruikt, staan alle financiële data van de NGS al in de Cloud en door het uitwisselen met de secretaris van de NGS van het wachtwoord voor de toegang tot deze data is dit goed geborgd.

Naast de belangrijke overstap naar e-boekhouden voor de financiële- en ledenadministratie is er extra aandacht besteedt aan de positie en het functioneren van de secretaris. In maart 2025 heeft de secretaris een nieuw mail- account aangemaakt (gemalenstichting@gmail.com). E-mails aan het voormalige account (secretaris@gemalen.nl) worden de komende periode nog via onze website www.gemalen.nl doorgestuurd naar dit nieuwe e-mailadres. Stukken van en voor het bestuur worden door de secretaris in de Cloud opgeslagen en bewerkt. Maar de vergaderstukken worden eigenlijk standaard aan de bestuursleden en adviseurs gemaild. Daarnaast hebben we ook nog steeds het analoge archief bij het Hoogheemraadschap van Rijnland, waar alle vergaderstukken aan het eind van een kalenderjaar naar toe worden gezonden.

De overige bestuursleden, adviseurs en projectgroepen maken feitelijk nauwelijks gebruik van OneDrive Family voor het beheren, bewerken en delen van bestanden. Dit systeem is helaas voor hen te ingewikkeld gebleken.